

INGLIZ TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING LUG'AT BOYLIGINI OSHIRISHDA INTERAKTIV METODLARNING SAMARADORLIGI

Namozov Asliddin Sayriddin O'g'li, Tuxtarov Bekzod Boboqul o'g'li
Termiz Shahar 2-Son Texnikumi Ingliz Tili Fani O'Qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ingliz tili darslarida o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda interaktiv metodlarning samaradorligi tahlil qilinadi. Chet tilini o'rganishda lug'at boyligi asosiy tayanch omillardan biri hisoblanadi, chunki o'quvchi yetarli so'z zaxirasiga ega bo'lmasa, tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini to'liq rivojlantira olmaydi. An'anaviy yodlashga asoslangan yondashuv ayrim hollarda qisqa muddatli natija bersa-da, so'zlarni faol nutqda qo'llashni yetarli darajada ta'minlamaydi. Shu sababli zamonaviy ingliz tili ta'limida interaktiv metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada rolli o'yinlar, klaster, aqliy hujum, juftlikda ishlash, guruhli muhokama, kommunikativ topshiriqlar, "word map", "matching", "find someone who", "story chain" kabi metodlarning lug'at o'zlashtirish jarayoniga ta'siri yoritiladi. Tadqiqotda tavsifiy, tahliliy va qiyosiy metodlardan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi, so'zlarni kontekstda qo'llashga yordam beradi, eslab qolish jarayonini mustahkamlaydi va kommunikativ muhit yaratadi. Shu bilan birga, maqolada metodlarni noto'g'ri qo'llash, vaqtini samarasiz taqsimlash, barcha o'quvchilarni teng jalb qila olmaslik kabi xavflar ham ko'rsatib o'tiladi. Xulosa sifatida interaktiv metodlar aniq maqsad, mavzu, baholash mezonini va o'quvchilarning darajasiga mos ravishda qo'llangandagina samarali natija berishi asoslanadi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, lug'at boyligi, interaktiv metodlar, kommunikativ yondashuv, so'z o'zlashtirish, o'quvchi faolligi, chet tili ta'limi.

Kirish

Ingliz tilini o'qitishda lug'at boyligini shakllantirish eng muhim metodik masalalardan biridir. Til o'rganish jarayonida grammatik qoidalar, talaffuz, o'qish va yozish ko'nikmalari alohida ahamiyatga ega bo'lsa-da, ularning barchasi so'z boyligi bilan bevosita bog'liq. O'quvchi yetarli so'z zaxirasiga ega bo'lmasa, u o'z fikrini aniq ifodalay olmaydi, matn mazmunini to'liq anglamaydi, tinglangan nutqni tushunishda qiynaladi va yozma topshiriqlarda cheklangan ifoda vositalaridan foydalanadi. Shuning uchun lug'at boyligini oshirish ingliz tili ta'limining markaziy yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi kerak.

Amaliyotda ko'p hollarda lug'at o'rgatish jarayoni yangi so'zlarni daftariga yozdirish, tarjimasini berish va yodlatish bilan cheklanib qoladi. Bunday yondashuv mutlaqo foydasiz deb bo'lmaydi, lekin uning imkoniyati cheklangan. O'quvchi so'zning tarjimasini bilishi mumkin, ammo uni gapda ishlata olmasligi mumkin. Demak, lug'at o'rgatishda asosiy maqsad faqat so'z ma'nosini eslab qolish emas, balki uni real kommunikativ vaziyatda qo'llay olishdir. Interaktiv metodlar aynan shu vazifani bajarishga yordam beradi.

Interaktiv metodlar o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Bunda o'quvchi so'zlarni faqat eshitmaydi yoki yozib olmaydi, balki ularni savol-javobda, rolli o'yinda, guruhli muhokamada, dialogda, tasvirlashda, hikoya tuzishda, muammo yechishda qo'llaydi. Natijada so'zlar mexanik yodlash orqali emas, balki faol nutqiy faoliyat orqali o'zlashtiriladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda ingliz tilini o'qitishdan kutilayotgan asosiy natija o'quvchining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdir. Kommunikativ kompetensiya esa boy va faol lug'at zaxirasisiz shakllanmaydi. Shu sababli ingliz tili darslarida interaktiv metodlardan oqilona foydalanish o'quvchilarning so'z boyligini kengaytirish, mustahkamlash va amaliy nutqda qo'llash imkoniyatini oshiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi ingliz tili darslarida o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda interaktiv metodlarning samaradorligini tahlil qilishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun interaktiv metodlarning mazmuni, ularning lug'at o'zlashtirishga ta'siri, dars jarayonidagi afzalliklari va ehtimoliy kamchiliklari ko'rib chiqiladi.

Metodlar

Maqolada tavsifiy, tahliliy va qiyosiy metodlardan foydalanildi. Tavsifiy metod orqali ingliz tili darslarida qo'llaniladigan asosiy interaktiv metodlar yoritildi. Tahliliy metod yordamida ushbu metodlarning lug'at boyligini oshirishdagi didaktik imkoniyatlari o'rganildi. Qiyosiy metod esa an'anaviy lug'at o'rgatish usullari bilan interaktiv yondashuvlarning farqli jihatlarini aniqlashga xizmat qildi.

Tahlil jarayonida interaktiv metodlar bir necha mezon asosida baholandi. Birinchi mezon — o'quvchilar faolligini ta'minlash darajasi. Ikkinchi mezon — yangi so'zlarni kontekstda qo'llash imkoniyati. Uchinchi mezon — so'zlarni eslab qolish va qayta qo'llash samaradorligi. To'rtinchi mezon — kommunikativ muhit yaratish qobiliyati. Beshinchi mezon — dars vaqtida barcha o'quvchilarni jalb qilish imkoniyati.

Maqolada quyidagi interaktiv metodlarga alohida e'tibor qaratildi: rolli o'yin, klaster, "aqliy hujum", juftlikda ishlash, guruhli muhokama, "word map", "matching", "find someone who", "story chain" va kommunikativ topshiriqlar. Ushbu metodlar ingliz tili darslarida keng qo'llanishi mumkin bo'lgan amaliy usullar sifatida tanlandi.

Natijalar

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlar o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda bir nechta muhim afzalliklarga ega. Birinchidan, ular yangi so'zlarni kontekstda o'zlashtirishga yordam beradi. Masalan, o'quvchi "travel", "ticket", "hotel", "airport", "luggage" kabi so'zlarni alohida yodlasa, ularni tez unutishi mumkin. Ammo ushbu so'zlar "At the airport" mavzusidagi rolli o'yinda ishlatilsa, o'quvchi ularning ma'nosini vaziyat bilan bog'laydi va faol nutqda qo'llashni o'rganadi.

Ikkinchidan, interaktiv metodlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi. An'anaviy usulda o'qituvchi so'zlarni tushuntiradi, o'quvchilar esa yozib oladi. Bunda faollik asosan o'qituvchi zimmasida bo'ladi. Interaktiv metodlarda esa o'quvchilar savol beradi, javob qaytaradi, juftlikda ishlaydi, guruhda fikr almashadi va topshiriqni birgalikda bajaradi. Bu jarayonda yangi so'zlar ko'proq takrorlanadi va mustahkamlanadi.

Uchinchidan, interaktiv metodlar so'zlarni uzoq muddatli xotirada saqlashga yordam beradi. Psixologik jihatdan faol harakat, emotsional ishtirok va muloqot orqali o'zlashtirilgan bilimlar uzoqroq saqlanadi. O'quvchi so'zni faqat daftarida ko'rsa, u tez unutilishi mumkin. Ammo o'sha so'z bilan gap tuzsa, rasm tasvirlasa, sherigi bilan dialog qilsa yoki hikoya yaratsa, so'z xotirada mustahkamroq joylashadi.

To'rtinchidan, interaktiv metodlar o'quvchilarda nutqiy ishonchni kuchaytiradi. Ko'plab o'quvchilar ingliz tilida gapirishdan uyaladi yoki xato qilishdan qo'rqadi. Juftlikda va kichik

guruhda ishlash bu qo'rquvni kamaytiradi. O'quvchi avval kichik muhitda mashq qiladi, keyin esa butun sinf oldida gapirishga tayyor bo'ladi.

Beshinchidan, interaktiv metodlar o'qituvchiga o'quvchilarning real lug'at darajasini aniqlash imkonini beradi. Oddiy test o'quvchining so'z tarjimasini bilishini ko'rsatishi mumkin, lekin so'zni amaliy nutqda ishlata olishini to'liq ko'rsatmaydi. Interaktiv topshiriqlar esa o'quvchining so'zdan qanday foydalanayotganini bevosita kuzatish imkonini beradi.

Shu bilan birga, ayrim kamchiliklar ham mavjud. Agar interaktiv metodlar aniq maqsadsiz qo'llansa, dars shunchaki o'yinga aylanib qolishi mumkin. Ba'zi faol o'quvchilar ko'proq gapirib, sust o'quvchilar chetda qolishi ehtimoli bor. Guruhli ishda vaqt noto'g'ri taqsimlansa, dars natijasi pasayadi. Shuningdek, o'qituvchi har bir metodni sinf darajasi, mavzu va o'quvchilarning yosh xususiyatiga moslashtirishi kerak.

Muhokama

Interaktiv metodlarning samaradorligi ularning tashqi ko'rinishida emas, balki metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilishida namoyon bo'ladi. Masalan, rolli o'yin samarali bo'lishi uchun o'qituvchi vaziyatni aniq belgilashi, kerakli so'zlarni oldindan berishi, o'quvchilarga rol taqsimlashi va baholash mezonlarini tushuntirishi kerak. Aks holda o'quvchilar mavzudan chetga chiqib ketishi yoki faqat oddiy jumlar bilan cheklanishi mumkin.

"Word map" metodi yangi so'zlarni mavzular bo'yicha tizimlashtirishda foydali. Masalan, "Food" mavzusi o'tilganda o'quvchilar so'zlarni "fruit", "vegetables", "drinks", "fast food", "healthy food" kabi guruhlariga ajratadi. Bu usul so'zlarni alohida emas, ma'noviy bog'liqlikda o'rganishga yordam beradi.

"Story chain" metodi esa yangi so'zlarni ijodiy nutqda qo'llash imkonini beradi. Har bir o'quvchi bitta gap qo'shib, umumiy hikoya yaratadi. Bu jarayonda o'quvchilar nafaqat so'zlarni ishlatadi, balki mantiqiy bog'lanish, grammatik moslik va nutqiy izchillikka ham e'tibor beradi.

"Find someone who" metodi o'quvchilarni harakatga keltiradi va ko'plab savol-javob vaziyatlarini yaratadi. Masalan, "Find someone who likes reading books", "Find someone who can cook", "Find someone who visited another city" kabi topshiriqlar orqali o'quvchilar yangi fe'llar, sifatlar va mavzuga oid so'zlarni faol ishlatadi.

Biroq interaktiv metodlarni haddan tashqari ko'p ishlatish ham to'g'ri emas. Har bir darsda metodlar almashinishi kerak, lekin ular dars maqsadiga xizmat qilishi shart. O'qituvchi metodni tanlashda quyidagi savollarga javob berishi kerak: bu metod qaysi so'zlarni o'zlashtirishga yordam beradi? O'quvchilar ushbu so'zlarni qanday vaziyatda qo'llaydi? Dars oxirida qanday natija kutiladi? Baholash qanday amalga oshiriladi? Agar bu savollarga aniq javob bo'lmasa, metodning samaradorligi past bo'ladi.

Xulosa

Ingliz tili darslarida o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda interaktiv metodlar muhim didaktik ahamiyatga ega. Ular yangi so'zlarni faqat yodlash emas, balki amaliy nutqda qo'llashga yo'naltiradi. Interaktiv metodlar orqali o'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etadi, so'zlarni kontekstda o'zlashtiradi, guruhda muloqot qiladi, mustaqil fikr bildiradi va nutqiy ishonchini oshiradi.

Shu bilan birga, interaktiv metodlar avtomatik ravishda yuqori natija bermaydi. Ularning samaradorligi o'qituvchining metodik tayyorgarligi, topshiriqning aniqligi, vaqt taqsimoti, baholash

mezonlari va o'quvchilarning darajasiga mosligiga bog'liq. Eng to'g'ri yondashuv — an'anaviy tushuntirish, takrorlash va interaktiv qo'llash bosqichlarini uyg'unlashtirishdir.

Demak, ingliz tili darslarida lug'at boyligini oshirish uchun interaktiv metodlardan maqsadli, tizimli va nazoratli foydalanish zarur. Bunday yondashuv o'quvchilarning nafaqat so'z zaxirasini kengaytiradi, balki ularning kommunikativ kompetensiyasini ham rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. Toshkent, 2012.
2. Hoshimov O', Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi. Toshkent, 2003.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. Pearson Education, 2015.
4. Richards J. C. Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press, 2006.
5. Thornbury S. How to Teach Vocabulary. Pearson Education, 2002.
6. Nation I. S. P. Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge University Press, 2001.
7. Ur P. A Course in Language Teaching. Cambridge University Press, 2012.